דבעי מימר תמן היו יכולין לקיים דברי חכמים ברם הכא כבר עבר חצות ולא היו יכולין לקיים דברי חכמים אמר לון עובדין עובדא כוותיה : פיסקא ולא זו בלבד וכו' הקטר חלבים ואיברים [א]ואכילת פסחים מצותן עד שיעלה עמוד השחר. אנן תנינן אכילת פסחים אית דלא תני אכילת פסחים. *מאן תנא אכילת פסחים רבנן ומאן דלא תנא אכילת פסחים *ר' אליעזר. ומאי טעמא דרבי אליעזר נאמר כאן °לילה ונאמר להלן *לילה מה לילה שנאמר להלן חצות אף כאן חצות. אמר רבי הונה ולית כן אכילת פסחים אפילו כרבנן דתנינן *הפסח אחר חצות מטמא את הידים : פיסקא כל הנאכלין ליום אחד וכו'. כל הנאכלין ליום אחד [ב] קדשים קלים וא"כ למה אמרו חכמים וכו' אם את הוא אומר עד שיעלה עמוד השחר הוא סבור שלא עלה עמוד השחר נמצא אוכל ומתחייב מתוך שאת אומר לו עד חצות אפי' הוא אוכל אחר חצות אינו מתחייב :

הלכה ב מתני'

*מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן ר"א אומר בין תכלת לכרתן. עד הנץ החמה ור' יהושע אומר עד שלש שעות שכן דרך בני מלכים לעמוד בשלש שעות [ג] הקורא מיכן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה :

גמ' כיני מתני' *בין תכלת שבה ללבן שבה ומה

דבעי נימר. דשאני הכא דתמן בהני עובדי היו יכולין לקיים דברי חכמים ולפיכך לא סמכו על דעת עצמן למעשה אבל הכא כבר עבר זמן דחכמים ולפיכך אמר לון עבידו עובדא כוותי דידי : פיסקא ולא זו בלבד וכו'. אנן תנינן אכילת פסחים. היו גורסין במתני' גם אכילת פסחים שמצותן עד שיעלה עמוד השחר : רבנן. דאינהו סברי דמדאורייתא זמן אכילת פסחים כל הלילה : רבי אליעזר. דס"ל דמדאורייתא הוא עד חצות : נאמר כאן לילה. ואכלו את הבשר בלילה הזה ונאמר להלן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה : ולית כאן אכילת פסחים אפי' כרבנן. כלומר דלא היא דאפי' לרבנן דס"ל דמן התורה זמן אכילת פסחים כל הלילה אפ"ה לא מצינן למיתני בהדי אינך דאם עבר חצות מותרין עכ"פ לאכלן או להקטירן עד עלות השחר דלא אמרו חכמים אלא לכתחילה אבל באכילת פסחים לא משכחת לה אפי' בדיעבד שהרי גזרו חכמים טומאה עליהן כדתנן בסוף פסחים הפסח אחר חצות מטמא את הידים : כל הנאכלין ליום א' קדשים קלים. כלומר אע"ג דאיכא קדשי קדשי' הנאכלין ליום א' כחטאת ואשם ותודה כל הוא דדייק דלא תני והנאכלין ליום א' הלכך קאמר דאי הוה תני הכי ה"א דלא גזרו חכמים לכתחילה עד חצות אלא בקדשי קדשי' דחמירי ואע"ג דלענין חיובא דנותר שוין הן מ"מ מכיון דהאוכלין בקדשי קלים מרובים הן ביותר שנאכלין לכל אדם סד"א דלא גזרו בהן למיעבד הרחקה כמו בקדשי קדשים דהאוכלין מועטין הן שאינן נאכלין אלא לזכרי כהונה וחיישינן טפי דלא אתו לידי נותר ומש"ה קאמר כל הנאכלין דאפי' קדשי קלים אמרו בהן חכמים עד חצות ומשום סייג כדמפרש ואזיל דשמא יטעה ויבא לידי חיוב :

הלכה ב מתני' משיכיר בין תכלת ללבן. בין חוטי תכלת לחוטי לבן שבציצית: בין תכלת לכרתן. כרתן כרישין פו"ס בלעז וצבע התכלת קרוב לגוון כרתן : עד הנץ החמה. עד שעה שהחמה מתחלת לזרוח בראשי ההרים: עד שלש שעות. ביום עד סוף שעה שלישית שהוא רביע היום בזמן שהימים והלילות שוין ולעולם זמן ק"ש הוא עד רביע היום בין שהימים ארוכים בין קצרים וכן הא דתנן לקמן תפלת השחר עד ד' שעות ביום היינו עד שליש היום ולפי ששליש היום הוא ד' שעות בזמן שהימים והלילות שוין נקט ד' שעות וכל מקום שנזכר במשנה כך וכך שעות ביום על דרך זה אתה צריך לחשוב ולדון : שכן דרך בני מלכים. שאין עומדין ממטתן עד סוף שעה שלישית. ורחמנא דאמר ובקומך עד שעה שכל בני אדם עומדים ממטתן קאמר והלכ' כר' יהושע ומיהו לכתחל' צריך לכוון לקרות ק"ש עם הנץ החמה כמו שהיו הותיקין עושים : לא הפסיד. כלומר לא הפסיד מלברך לפניה ולאחריה אלא אע"פ שעברה עונתה קורא ומברך לפניה ולאחריה : כאדם שהוא קורא בתורה. אע"פ שלא יצא ידי חובת ק"ש בעונתה יש לו קבול שכר כקורא בתורה : **גמ'** כיני מתניתא. כן צריך לפרש בין תכלת שבה שבציצית ללבן שבה כדמפרש ואזיל

דמ"ע

מסורת הש"ס

ברכות ט.

פסחים פ: קכ: מגילה כא זבחים נז:

פסחים שם

ברכות ט: מנחות מג:

מנחות עג: וע' ת ס' מנחות שם ד"ה בין

תורה אור

שמות יב

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פ"ח מה' ק"פ הי"ד וכמ"ל

כד
ב מיי' פ"י ממעה"ק ה"ח

כה
ג מיי' פ"ג מהל' ק"ש ה"ג טוש"ע או"ח סי' נח ס"י

פירוש מבעל ספר חרדים

דכיון דמצוה בקריאתה כקורא בתורה אפי' לרבנן אין קפידא אם יורה שיקראוס ולכן אמר להם דאם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות. חייבין לאו דוקא אלא כקורא בתורה וכמו פרעון תפלה למי ששכח תפלה דאמרן פרק תפלת השחר דיש לה תשלומין אם כן מאי איריא אם לא עלה אפי' עלה נמי מתורת פרעון ליחייבו. וכן מצאתי כתוב דיש פרעון לקרית שמע בשמע הסמוכה לה כתפלה ונשאר הדבר בקושיא. ואמר התלמוד דיש ברכה להרן המן בגלשה המעשים שהביא אפשר וכו' ומצא דלדעת הירושלמי דלא היה להם לעתיד לקרות עד עמוד השחר אלא עתה שתו ועברו המועד אמר להו שיקראו כמותם גם שם כשאמרו לו לא קרינו את שמע כבר שם יודעים שהלכה כרבים החולקים עליו והכי אמרו כמצטערים אוי כי שכחנו לקרות שמע בעסק המשתה אמר להם אע"פ שהלכה כרבים כעת אי אפשר לעשות כמותם עשו כמותי : גמרא הקטר חלבים ואכילת פסחים אנן תנינן וכו' אית דלא תני וכו'. אתא הירושלמי לשון המשנה ואמר שהגירסא המקובלת בידם במשנה היא כן הקטר וכו' ואמר שיש מי שאינו גורס במשנה אכילת פסחים וזו גירסת הבבלי והכי אמרינן בפיסקא דבבלי הקטר חלבים ואיברים וכו' ואלו אכילת פסחים לא קתני : מאן תנא אכילת פסחים כרבנן. כלומר לגירסתנו דגרסינן במשנה אכילת פסחים ניחא דמתוקמא משנתינו כרבנן וזה לירושלמי בריתא דפליגי בה רבנן ור' אלעזר הכל בבבלי ר' עקיבא ורבי אלעזר : דלא תנא ר' אלעזר. וכן נמי מוקי לה בבבלי : נאמר כאן לילה. ואכלו את הבשר בלילה הזה ונאמר להלן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה : אמר רב הונא לית כאן אכילת פסחים. כלומר שלא תגרוס במשנה פסחים ומפרש טעמא ואזיל וכן בירושלמי פרקא קמא דפסחים על ברייתא לית כאן נסים ופירשו המפרשים הר"ן והרא"ש דפי' לא תגרוס נסים : ואפילו כרבנן. כלומר דאתיא מתני' כרבים לא תגרס בריות הזה : דתנינן הפסח אחר חצות וכו'. כלומר דרבי סתם לן בסוף פ"ק ערבי פסחים כרבי אלעזר ואם נגרסה קשיא סתמא אסתמא והכי נמי איתא התם בגמרא בבבלי בפסקא הפסח אחר חצות מטמא את הידים אלמא מחצות הוה ליה נותר כלומר גזרו חכמים על הנותר לטמא את הידים כדמפרש טעמא התם ומסיים שם מאן תנא ר' אלעזר בן עזריה דאמר בברייתא התם אין זמן פסח מן התורה אלא עד חצות ולא היקשי סתמא דבפרק בני דמגילה דקתני דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה ואמר בבבלי כל לאתויי אכילת פסחים דלא מיקרי סתמא לאקשויי מינה אלא כי הני לה בהדיא ולא מכת יהוד תבין איהה. והא דלא מייתי מהנהו דפרק תמישי דזבחים דתנן בהדיא דפסח אינו נאכל אלא עד חצות ואמר נמי התם רב יוסף בבבלי דרבי אלעזר היא משום דסבירא ליה לרב הונא כדדחי התם אביי דלמא זמנו עמוד השחר והא דתנן עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה כשאר הנאכלין ליום אחד אבל מהני' דערבי פסחים על כרחין רבי אלעזר היא דאי זמנו מן התורה עד עמוד השחר לא היה מטמא מחצות דלא גזרו אלא על הנותר ולא הוי נותר אלא אחר עמוד השחר. והיכי תנן אחר חצות מטמא את הידים וכן כתב רשב"ם שם : נמצא אוכל ומתחייב. כרת משום נותר ומוטב לשביא קדשים לבית הפסול למעט זמן אכילתן שלא לאכול אחר חצות משיאכל עד הבקר ויבא לידי כרת כך כתב רשב"ם נמי שם : מתני' בין תכלת. צבע ירוק דומה לצבע כרתן. ופירש הערוך כרתן צבע דומה לתכלת נקרא היונדי : עד הנץ החמה. כך היא גירסת הספרים ונראה דכי היכי דתנן לעיל מאימתי קורין את שמע בערבית ופירשו כל המפרשים דקודם זמנה לא יצא עד סוף וכו' דאחר כך לא יצא הכי נמי דתני (בשחרית) מאימתי ועד בשחרית דקודם לכן ואחר כך לא יצא. ור' יהושע פליג בסוף זמנה עד שלש שעות אבל בתחלת זמנה לא פליג ר' יהושע וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה סוף שעת קריאה לר' אליעזר עד הנץ ולרבי יהושע עד שלש שעות הרמב"ם פי' עד ועד בכלל אלא עד (התלת) שעה שלישית ורבינו משה פירש ולא עד בכלל אלא עד התלת שעה שלישית : לא הפסיד. ונחלקו אי אומר ברכותיה או לא : כאדם שקורא בתורה. ואין לו שכר כקורא בעונתה : גמרא בעי מתניתא בין תכלת שבה ללבן שבה. כלומר פי' בין תכלת ללבן

נ"ל כוף

מראה הפנים

הרמב"ם ז"ל בחבורו ריש פ"ד דתמידין והתוס' בפ' מקום שנהגו דף נ"ב ע"ב דקדקו כפי' המשנה ע"ש ובמקומו תמצא מבואר בעיקר הדין ובסוגיא ממנו ומאין הוא נלמד ונתבאר שם הכל בס"ד :

ולית כאן אכילת פסחים אפי' כרבנן. ובבבלי פרקין דף ט' מוקי למתני' דלא קתני אכילת פסחים כר"א בן עזריה דס"ל מדאורייתא אין פסח נאכל אלא עד חצות ונראה דכל חד וחד לשיטתיה אזיל דבבבלי שלהי פסחים מוקי למתני' דקתני הפסח אחר חצות מטמא את הידים כר"א בן עזריה דאמר מדאורייתא עד חצות והוה ליה נותר וגזרו ביה רבנן טומאה והילכך לא מצי לה התם באוקמתא דמתני' דידן כי היכי דמשני הכא דאפי' כרבנן אתיא ומטעמא דמיהת מדרבנן מטמא את הידים אחר חצות ולפיכך לא קחשיב לאכילת פסחים דהא ליתא דלא גזרו אלא למ"ד דמדאורייתא הוה ליה נותר אבל הכא ש"ס לא ס"ל הכי לפרשי מתני' דפסחים דגרים התם על המתני' הפסח אחר חצות מטמא את הידים ולמה משום הסיח הדעת או משום שעבר עליו חצות הגע עצמך שיש שם חבורה אחרת הכי לא עבר חצות הוי לית טעמא דה אלא מפני הסיח דעת. כלומר דשואל הש"ס מה טעם דגזרו ביה רבנן טומאה אי מפני הסית הדעת במסיח דעתו ממנו אחר חצות ואע"פ שמן התורה מותר לו לאכול כל הלילה מ"מ הואיל דמדרבנן אמרו עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה מסיח דעתו מאכילתו ואינו שומרו ומיפסל וגזרו ביה שיטמא את הידים וא"כ אתיא האי מתני' אפי' כרבנן דר"א בן עזריה או דילמא משום שעבר עליו חצות והוה ליה נותר וגזרו ביה טומאה וא"כ לא אתיא אלא כר"א בן עזריה ופשיט לה הגע עצמך וכו' כלומר מ אי דיכא דיוצא נלמד נמי לטעמא דמתני' דהגע עצמך אם יש שם חבורה אחרת והוציא את הפסח מחבורה לחבורה דקי"ל דלוקה והפסח הוא נפסל וכדאמר בהאי תלמודא פ' כיצד צולין וכן בבבלי שם דף פ"ה ולענין טומאה מיפשט פשיט ליה בבבלי התם דיוצא דפסח לא גזרו ביה רבנן טומאה משום דבני חבורה זריזין הן אבל האי תלמודא מסיק לה בשלהי פסחים בהלכה הנזכרת דיוצא מטמא את הידים והיינו דקא פשיט ליה לטעמא דמתני' מיוצא שהרי ביוצא לא עבר בו חצות ומ"ע גזרו ביה רבנן טומאה אלא לאו דטעמא משום הסית הדעת הוא וא"כ טעמא דמתני' דפסח אחר חצות מטמא את הידים איכא למימר דג"כ משום הסית הדעת ואפי' כרבנן דר"א בן עזריה שפיר אתיא. ע"כ השייך לפירושא דשלהי פסחים. והיינו נמי דמדתי לה הכא דאפי' תימא כרבנן אתיא מתני' דידן ואפ"ה לא קחשיב לאכילת פסחים וכדפרישית. ולענין דינא באכילת פסח התוס' בסוף פ"ב דמגילה וכן בסוף פ' איזהו מקומן פסקו הלכה כר"א בן עזריה דאע"ג דסתמא דמגילה דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה דלא כר"א בן עזריה מוקמינן לה מ"מ הא איכא סתמא דמתני' דהכא וסתמא דמתני' דערבי פסחים וסתמא דאיזהו מקומן כר"א בן עזריה אבל הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ח דהל' ק"פ פסק כר"ע דמדין תורה שיאכל כל הלילה עד שיעלה עמוד השחר אלא כדי להרחיק אדם מן העבירה אמרו שאין הפסח נאכל אלא עד חצות. ובהגה"מ בפ"ח מהלכות חמץ ומצה כתב בשם ה"ר שמחה דהיא דברכות אתיא כר"ע ול"ג בגמרא ואלו אכילת פסחים לא קתני אלא ה"ג ק"ש ואכילת פסחים עד חצות אמר רב יוסף הא ר"ע הא ר"א בן עזריה פי' מתני' כר"ע וברייתא כר"א בן עזריה וא"כ איכא ב' סתמי כר"ע וב' סתמי כר"א בן עזריה עכ"ל וכלומר דהדרינן לכללא הלכה כר"ע מחבירו אבל לא היה צריך לכל זה דהא מסקינן בפ' מצות חליצה דף ק"ח ע"ב דמכדי סתמי נינהו מה לי חד סתמא מה לי תרי או תלת סתמי וא"כ לגי' שלפנינו הלכה כר"ע וקשיא מהך דמצות חליצה להתוס' דפ"ב דמגילה. ונ"מ לאכילת מצה בזמן הזה אחר חצות דאלו לר"א בן עזריה אסור ולר"ע מותר כמו שכתב הרמב"ם בריש פ"ו מהל' מצה דמצוה כל הלילה. וכן לענין טומאת ידים בפסח אחר חצות דלא קחשיב לה הרמב"ם בפ"ח מהל' אבות הטומאות משום דמתני' כר"א ב"ע מוקמינן לה בש"ס דילן. ומיהו כבר הסכימו גדולי האחרונים הרשב"א והרא"ש ז"ל להחמיר באכילת מצה שלא לאכול אחר חצות כמבואר בטור סי' תע"ז : **כיני** מתניתא בין תכלת שבה. התוס' דף ט' ע"ב פירשו כאן מעצמם כן ולא הביאו הך והכא כ"א הא דלקמן בפירושא דאחרים ברגיל ואינו רגיל וכו' והרשב"א ז"ל מביא ראיה לכן פירושא מהאי דהכא ובמנחות פ' התכלת דף מ"ג ע"ב הביאו ראיה מהאי דהכא דקאמר בהדיא דלא כפרש"י וכו' וע"ש

שנויי נוסחאות (שו"ג) עובדין בכי"ל עבדו. (שו"ד) קדשים קלים בכי"ל קדשי קדשים. (שו"ז) השחר נמצא בכי"ל השחר והוא עלה נמצא. (שו"ג) בני בד"ו ליתא.

מערכת הערוך כיני מתני'. בערוך (ע' כן ס') „כיני מתניתא פירוש כן היא מתניתא". [בין תכלת] שבה ללבן שבה. בערוך (ע' תכלת) פירש שיש בה ששה חוטין של צמר לבן ושני חוטין של צמר הצבועין בתכלת ואחד מאותן שנים הוא שמורד על הו' ואין ניכר אלא ביום :

מהר"מ יפ"ם

כיני מתניתין נ"ב לקמן בהלכה ה' מפרש המפרש כיני לשון כן הוא :

מעיני יהושע

אמר רבי הונה ולית כן אכילת פסחים וכו' נ"ב כלומר דהוא ס"ל דגם לרבנן דס"ל דאכילת פסחים הוא כל הלילה מ"מ מדרבנן אסור לאחר חצות. ומ"מ יש לע' וכי מה בין זה לשאר קדשים הנאכלים ליום ולילה דאע"ג דלכתחילה צריך לאוכלן קודם חצות מ"מ אם עבר חצות אוכל קודם שיעלה עמוד השחר ומ"ש פסח (דאף בדיעבד אסור) אדרבא בכל דוכתא אמרינן בני חבורה זריזין הן (שבת כ') וכיון דלרבי הונה לא תני אכילת פסחים בהדי הנך דמצותן כל הלילה לפי שמדרבנן אין זמנן רק עד חצות וא"כ נפסלו מ"ש דבקדשים הנאכלים דחשיב בהדיא אינך שלא נפסלו בדיעבד אחר חצות דהטעם שאפשר שיאכל אחר עה"ש ויתחייב כרת שאין בכל הקדשים גם הרמב"ם סוף פ"ח מהל' ק"פ כתב דמפסל אחר חצות אבל בשאר קדשים לא כתב דנפסלו וצריך טעם מדוע (בעניי לא מצאתי שום הכרח בדברי הרמב"ם בפ"ו מה' מעשה"ק ובפ' ח' מהל' ק"פ דיהיה חילוק בדיעבד בין קדשים לפסח דאותו הלשון שכתב בהל' מעשה"ק בשאר קדשים אך מפרק י' הלכה י"ד מהל' ק"ש יש לדייק דבפסח נפסל